

Laugesens Have - En kejserlig have midt på heden

Laugesens Have er i dag en moderne kursussejendom i den smukke have, som Lauge Laugesen anlagde i 1923 som en kopi af den kejserlige have i Wien.

Af Annette Holm. - Der var engang, da folk fra hele landet strømmede til Spjald Fjalde for at se en kejserlig have midt på heden. Nu kommer der folk fra nær og fjern for at dygtiggøre sig på 3F's kursussejendom, men stedet er stadig kendt som Laugesens Have, og her holder Hardsysse Historiske Samfund sit årsmøde lørdag den 14. marts.

»Jeg er taknemmelig for og beæret over, at Historisk Samfund har valgt os, for vi har altid et ønske om at tiltrække nye mennesker og få nye kontaktflader. Jeg har indtryk af, at mange af Historisk Samfunds medlemmer ikke har været her før og ikke kender stedets spændende historie«, siger direktør Søren Elbæk.

Han glæder sig til på årsmødet at fortælle deltagerne om Lauge Laugesen og hans kopi af den kejserlige have i Wien. Laugesen var optaget af den have, og han så en mulighed i de mange sten, der lå ved hans gård. Derfor anlagde han i 1923 en lille pri-

Direktør Søren Elbæk.

vat have, hvor sten fra hedeopdyrningen blev brugt til pyramider, høje, trapper og terrasser. Selv gangene blev kantet med sten, så der var sten i tusindvis i haven.

Lauge Laugesen ville skabe en oase af træer, planter og blomster, og i første omgang blev haven på fem tønder land - senere udvidet til 12.

Lauge Laugesen og hans kone, Else Marie, var stolte over den store opmærksomhed, haven fik. Gæstfri, som de var, tilbød de kaffe,

kage og sodavand til de mange besøgende. I 1924 blev der dog anlagt en pavillon, hvorfra de solgte kaffe og brød. Samtidig tog de 25 øre for hvert besøg, men der kom flere og flere for at se haven, så allerede i 1926 opførte de et decideret traktørsted for haven.

Else Marie og Lauge Laugesen var ikke alene om at bygge haven op og holde den ved lige. De fik ni børn, som alle hjalp til, ligesom familie og venner gav dem en hjælpende hånd. Egnens bønder kørte vognlæs af sten ind i haven, og i alt blev det til omkring 3.000 læs sten. Lauge Laugesen allierede sig også med gartner Pedersen fra Spjald, da han fik brug for faglig ekspertise, og gartner Pedersen var med til at sætte præg på havens arkitektoniske indretning.

Ikke bare i nærområdet tiltrak Laugesens Have sig stor opmærksomhed. Den blev efterhånden omtalt i alle landets aviser, magasiner og fagblade. Besøgstallet steg derfor

meget hurtigt. I sommeren 1925 var der cirka 4.000 gæster, men få år senere kom der 1.000 på en enkelt dag, og i de bedste somre var der op mod 30.000 besøgende.

Laugesens Have var blevet en af Jyllands største turistattraktioner. I 1928 kom dronning Alexandrine oven i købet på uanmeldt besøg i haven, som hun gæstede i et par timer og indskrev sig i gæstebogen.

Laugesens Have havde stor interesse i offentligheden og hver sommer tusindvis af gæster fra anlæggelsen og indtil efter 2. verdenskrig, selv om haven under krigen blev voldsomt skadet på grund af hård frost. Lauge Laugesen døde i 1955, men hans datter og svigersøn, Johanne og Gerhardt Hülke, overtog parken to år senere og førte den videre, indtil de i 1968 solgte Laugesens Have til Erling Heltboe.

HAVEN EFTER LAUGESSEN

- 1974: Erling Heltboe opfører kursussejendom.
- 1981: Erling Heltboe sælger til Dansk Beklædnings- og Tekstilarbejderforbund.
- 1982: Kursusejendommen udvides.
- 1989: Laugesens Have udskilles som selvstændigt aktieselskab og udvides.
- 1990: Søren Elbæk ansættes som direktør.
- 2011: Kursusejendommen udvides til i alt 6.500 etagekvadratmeter.
- 2020: Laugesens Have ejes af 3F. P-parken er åben for offentligheden, renoveret og tilbageført til det oprindelige.

»Betald din skat med glæde«

Af Steen Espensen. - Overskriften er en sætning den socialdemokratiske undervisningsminister Frederik Borgbjerg (1866-1936) ofte brugte ved offentlige møder. Når jeg bruger den her, skyldes det en skatteliste fra 1922-23 for Landkommunerne i Hammerum Herred. Listen angiver formodentlig kommuneskatten.

De store skatteydere er fabrikanter og de offentlig ansatte. Men skatelisten nævner også nogle personer, der måske har været stolte af, at de havde drevet det så vidt, at de skulle betale skat.

Christen Højland betalte i 1922-23 i alt 22 kr. Formodentlig med en vis stolthed.

Han var født i Feldborg 1852 og havde sin barndom i Talund ved Ørre. Som det ældste barn af 11 kom han tidligt ud at tjene. Den 4-5 årige dreng er i sommerhalvåret hos et ældre ægtepar i Vistorp.

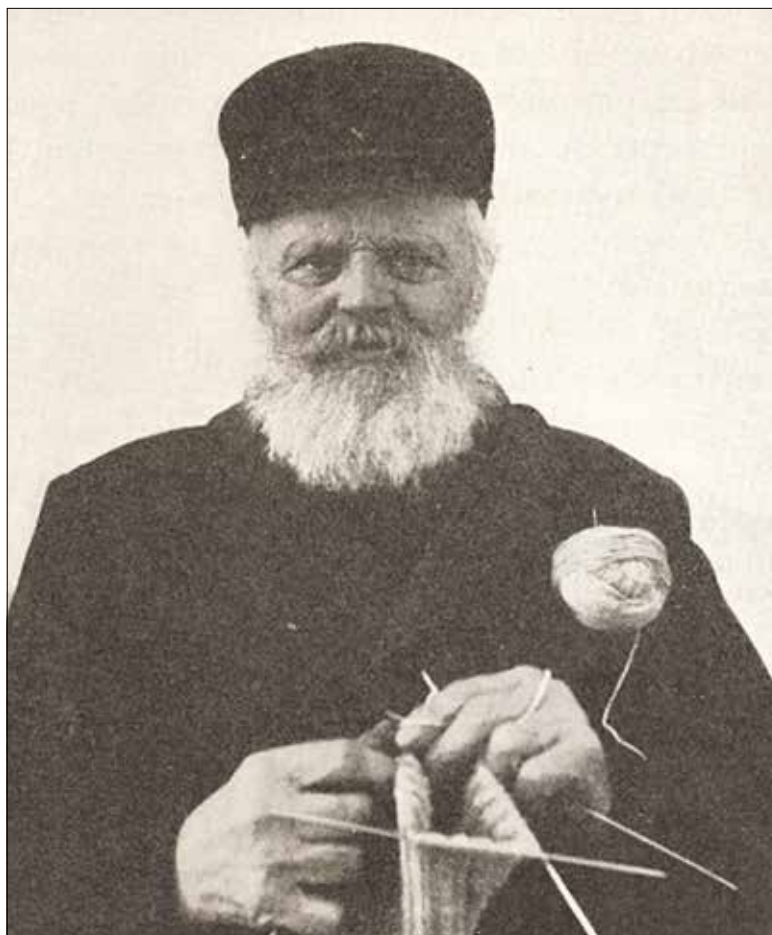
Siden er han tjenestekarl flere steder omkring Aulum. I 1874 bliver han gift med Dorte Marie fra Gjellerup. Kort tid efter indkaldes han til soldatertjeneste i Viborg.

Men han savner Dorte Marie, så han løb hjem for at være sammen med hende om natten. Der var også kun 40 km. hver vej.

De køber 40 tdr. Id. sort hede i Køl-

kær for 900 kr. Beløbet blev afdraget over 10 år. Maj 1876 flytter de ind. En bonde fra Gjellerup hjælper med flyttelæsset, der ud over deres ejen-

dele består af en mængde rafter og grene. De graver et hul i en banke og rejser et tag af rafter tækket med hedetørv. Der er også tømmer til en

Christen Højland. 85 år. - Han binder hoser og bemærk gillikrogen til garnnøglet.

dør endda med en lille stump glas til vindue. Møblerne består af en seng og et lille bord med bænk. Der var også plads til 2 får. Uden for hytten stod kogekakkelovnen.

De hjælpes ad med at brække hede op, så de kunne avle rug og kartofler.

Men Christen må ud som daglejer for at skaffe kontanter. Daglønnen er 2 kr. om sommeren for at arbejde i mergelgravene. Om vinteren fik han 25 øre. pr. dag for at tærsk - plus kosten.

De får købt en ko og en ung tyr, der kan trække ploven. Ofte er det Dorte Marie, der må gøre arbejdet. De graver ler og brænder sten, så de kan bygge et hus, men de har også uheld.

Et barn dør, 3 år i træk mister de en ko og i 1900 brænder huset og Dorte Marie dør. Christen får bygget huset op igen og får en ny kone, der begynder som husbestyrerinde. Han køber mere jord til ejendommen.

I 1914 får han Land- husholdningsselskabets store sølvbæger. I 1927 sælger han ejendommen for 21.500 kr. Da er han 75 år gammel. Ved hjælp af 2 koner havde han fået 19 børn. Han dør 87 år gammel hos en søn i Opsund i 1939.

Bjergfyr og rødgran i bytte for en safaripark

Af Steen Espensen - I 1866 var godsejer Jacob Brønnum Scavenius Estrup indenrigsminister. Han er mest kendt for de provisoriske finanslove han gennemførte i de følgende år, mens han var konseilspræsident (statsminister) i en Højre-regering.

På et landsmandsmøde i Odense i 1863 siger han bl.a.: Alle »tvangsbestemmelser, som i dette øjeblik gælder med hensyn til private skove bør ophæves og formynderiet afskaffes, for hvem garanterer skovejeren for, at den mand, regeringen sender ham som formynder, forstår tingene bedre eller blot lige så godt som ham selv?«

Estrup vil have »skovtvangen« afskaffet, altså loven om fredskov. Sammen med andre godsejere mente han, at skovdriften skulle flyttes fra

de gode sjællandske, fynske og østjyske jorde til de magre jyske heder. Godserne skovarealer kunne give et højere afkast om landbrugsjord. Han

fremsetter en lov om sagen i Folketinget, men der rejser sig en folkestemning imod forslaget, så det når ikke længere end til 1. behandling.

Jeg kender kun et eksempel på, at løvskov blev erstattet med hedeplantage.

På Lollands gode jord vil greven på Knuthenborg gods Eggert Knuth fælde skov og anlægge en park med sjældne træsorter og hjortevildt. Et område på mere end 1000 tdr. land. indhegnet af en 7,5 km. lang granitmur. Det får han tilladelse til, men som erstatning skal han tilplante et tilsvarende areal på heden ved Estvadgaard, som han ejer. Det blev til 420 ha. med bjergfyr og rødgran. Det er, så vidt jeg ved, den eneste gang det lykkes at hæve fredskovpligten mod at anlægge en hedeplantage.

Estrup havde i høj grad en egen interesse i sagen. Han ejede godset Kongsdal på Sjælland med 484 ha. skov og Skafø gods på Djursland med 1.700 ha. skov.

Det danske kystredningsvæsen

Af Per Axelsen. - Det danske kystredningsvæsen blev oprettet i 1852 på foranledning af justitsråd og sandflugtskommisær Christoffer Berent Claudi, der havde oplevet, at det havde kostet menneskeliv, at man manglede hjælpemidler til redningsarbejdet i forbindelse med forlis langs den jyske vestkyst.

C. B. Claudi studerede »Royal National Life Board Institution«, som var blevet oprettet i 1824 i England. Til at medvirke ved gennemførelsen fik Claudi »Foreningen for Søfartens Fremme« og »Frimurerlogen« med. Der blev først udstationeret redningsbåde ved Agger-kanalen

og ved Harboøre. Det var 10 års robåde, man benyttede sig af indtil 1914.

Robådene var synkefrie, idet de var forsynet med lufttætte kasser og selvlæsende. Bådene blev trukket af flere spand heste, fra redningsstationen til kysten, hvor de skulle sættes i vandet.

Der blev hurtigt etableret 22 redningsstationer langs den jyske vestkyst fra Skagen til Blåvand, alle med raketapparater, og de 14 af dem med synkefrie redningsbåde.

Raketapparater anvendtes fra kyster, hvor der var så dybt vand, at strandingerne foregik helt inde ved

kysten. Ved hjælp af en raket skydes en tynd line ud over det strandede skib, hvorved der opnås forbindelse mellem land og skib.

Der var tre rækkevidder - enkelt line på 280 meter, dobbelt line på 330 meter og tredobbelt line på 500 meter. Ved hjælp af denne line kunne man etablere en redningsstol, i hvilken de skibbrudne en af gangen kunne hales i land.

Betjeningen af raketapparatet krævede megen øvelse og erfaring af betjeningsmandskabet, og skibsbesætningen måtte nøje følge anvisningerne til brugen af apparatet. Anvisningerne skulle forefindes

opslået i ethvert søgående skib. De første motorbåde blev taget i brug i Skagen i 1914, i Klitmøller i 1916 og i Nørre Vorupør i 1920. I 1965 udviklede redningsvæsenet og redningsmændene en ny type redningsbåd til anvendelse ved vestkysten og i Skagerrak. Disse både kunne selv vende sig på ret køl, hvis de væltede. De første både af denne type lå i Hvide Sande (MRB 34) og i Thyborøn (MRB 35).

Redningsvæsenet havde sit eget telefonnet, der satte ledelsen, opsynsmændene, vagtfolkene med flere i telefonisk forbindelse med hinanden. Der var i alt 185 telefonstationer i Jylland, hvoraf 64 var alarmeringsstationer, fordelt langs den jyske vestkyst. Redningsvæsenets søredningstjeneste blev underlagt Farvandsdirektoratet. Søredningstjenesten benævntes også SAR-tjenesten (Search And Rescue). Farvandsdirektoratet blev til Farvandsvæsenet og nu Søfartsstyrelsen, som er underlagt Erhvervsministeriet.

I dag koordineres og ledes eftersøgnings- og redningsoperationer af JRCC (»Joint Rescue Coordination Centre Danmark«) i Århus i samarbejde med Flyvevåbnet og Søværnet.

Danmarks ældst bevarede redningsbåd blev bygget i 1890 og er nu placeret på Nymindegabs Redningsstation. Oprindeligt blev skibet trukket ud i vandet af heste. (Foto. Vardemuseerne).

Hardsyssel Tidende

Af Gudrun Gormsen. - Næstformand i foreningen »Historisk Samfund for Hardsyssel« og redaktør af Hardsyssel Årbogen.

Hardsyssel Tidende er en lille gratis avis, som foreløbig er udkommet med et nummer i 2018 og to numre i 2019.

Avisen henvender sig til alle med interesse for lokalhistorie. Artiklerne er korte og velskrevne og fortæller altid en god historie om et sted, en person eller en begivenhed i Vestjylland.

Der fortælles f.eks. meget levende om livet i brunkulslejerne ved Søby, om folk i Sevel og deres kirkegang for godt 100 år siden, og om hvordan Kaj Munk fejrede Valdemarsdag i Vordersø Præstegård for hele sognet. »Riv dette tempel ned« hedder Bjørn Nørregaards skulptur ved Ikast Kirke,

og avisen fortæller om moderne kunstnere i Ikast.

Der fortælles om digteren Thøger Larsen i Lemvig og om lægen Mikkel Hindhede, der agiterede for sund ernæring på basis af den vestjyske bondekost.

Redaktionen præsenterer aktuelle emner - vestjyske kirkegårde under forandring og 100-året for Genforeningen. Endelig er der i hvert nummer omtale af steder, som er et besøg værd. Hardsyssel Tidende spænder altså vidt, når det gælder emner, tid og sted. Stoffet er varieret og spændende og avisen flot illustreret - altså meget indbydende.

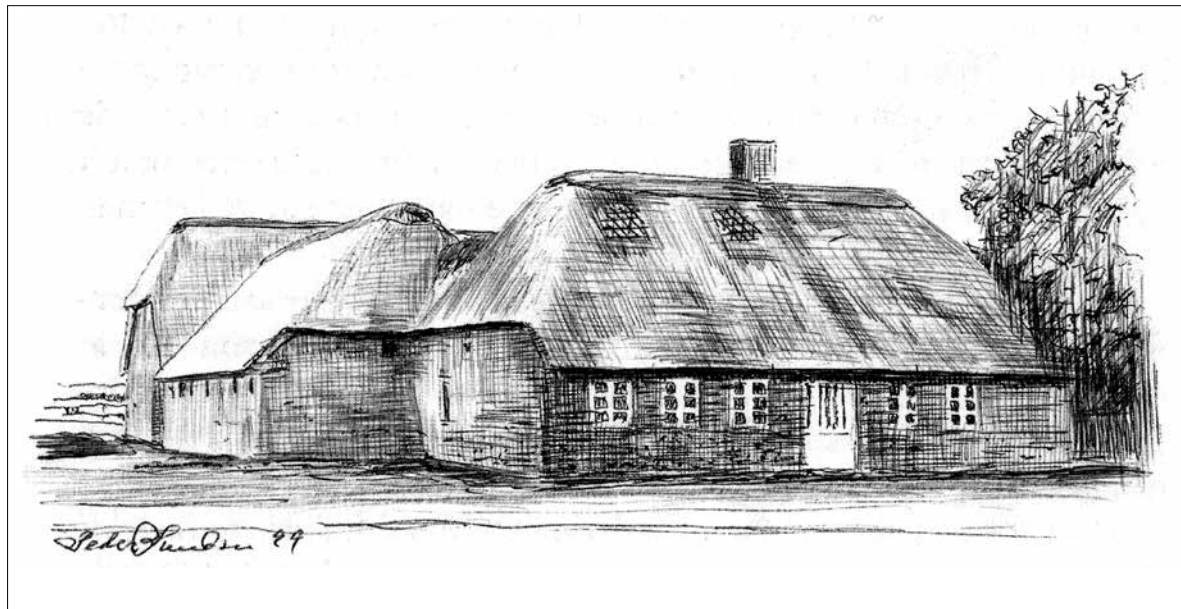
Hardsyssel Tidende ligger til fri uddeling på f.eks. biblioteker og lokalhistoriske arkiver.

På studedriverrejse ad den gamle vestjyske oldtidsvej

Af Jon Høgh. - Studedrivernes rejse, to drivere på gåben, to på hesteryg, og et par hundrede dyr hver på fire ben, udgår fra det ældgamle herresæde Nørre Vosborg. I sydlig retning driver de deres store studeflok mod Ulfborg, i hvis udkant de skifter kurs mod Madum Kirke, hvor der var tingsted. Herfra fortsættes forbi Tim Kirke og Gyldenstjernes hovedsæde, Timgård, der lå som et firefløjet slot ude i engen.

I nutidens rundkørsel her er der ingen afkørsel, der kunne lede dem ad oldtidsvejen, der fører op igennem Tim Stationsby. De - og nu også vi - ledes derimod over det bebyggede område, hvor Tim Maskinfabrik, nu Vestas, har til huse. Den videre rejse bringer os til gården Toftborg i Tims østlige udkant, hvor der var smugkro. Vi nærmer os Hvingel, og derfra anes Hee. Øst om forlystelsesparken og Hee Bro ved Ølstoft, der har navn efter nok en smugkro, der lå på stedet, fortsættes mod Ringkøbing, der i 1443 har vokset sig så stor og betydningsfuld, at kong Kristoffer af Bayern i et brev bekræfter dens købstadsrettigheder.

Studedriverne skulle jo gerne have drevet dyrene til Ribe eller længere sydpå til det nordtyske for at få dem solgt. Vejen er lang, og de er kun lige ankommet til Ringkøbing, som de skal igennem. Gennemgangsvejen

Den meget smukke og originale studedriverkro Røde Kro, som den tager sig ud i vor tid. Et par harver på taget røber, at menneskene forsøger at gardere sig mod de ødelæggelser, som stormen fra vest ellers har så let ved at forøve. Tegning: Peder Svendsen, 1999.

er Østergade, men før vi slippes ind på den, skal der betales et par mark i told i acciseboden ved Nørreport.

De kommer igennem Østergades voldsomme menneskemylder, og nu står de med deres brølende stude, hvor Kongevejen fortsætter mod syd. De står netop der, hvor Ringkøbing Museum senere er blevet opført, og hvor eftertiden har rejst en statue af Ringkøbings berømte bysbarn, polarforskeren Mylius-Erichsen.

Ad Kongevejens sætter de sig igang igen. Brisen fra Ringkøbing Fjord er

fortryllende, og når de er tættest på fjorden, kan de høre bølgeskvalpet og mågernes fjordsang. Ikke langt fra Velling ligger Klokmosehuse. Her lå engang en ikke privilegeret kro. Den kaldte man 'Kradse Ud'. Det navn skyldes måske, at studedriverne her fandt deres piber frem fra lommerne og begyndte at kradse dem ud for halvbrændt tobak, aske og pibesovs. For øvrigt var det her i Klokmosehuse, at Klittens fiskere lagde til og landede deres fisk. I returkommission fik de mursten fra Rydbjerg Lergrav og tørv, som gravedes her. Det er svært at styre studene på den her strækning. Fjordluften har gjort dem kåde, de er slet ikke nemme at holde på vejen. De vil gerne ned til fjorden, men de ridende drivere er lige så hurtige som dem, og de sørger for at sende dem tilbage. Efterhånden bliver pibeudkradserne færdige med deres dont.

Velling passerer, og den store flok af dyr og drivere kommer ind på den vej, der netop hedder Drivvejen. Den begynder ved Vennerbro, hvor i sin tid Venner Kro lå. Den har også sit folkenavn, 'Stop Om' kaldtes den. (Længere mod syd, ved vindmølleparken, har vi 'Tænd Pibe', men her kommer vi ikke forbi).

Vor rejse går nu mod Lem. Fra Vennerbro skal vi ikke gå langt, 200-300 meter, før vi i den nordlige rabat

ser en milepæl i form af en firkantet sten, der fortæller os, at herfra og til Torvet i Ringkøbing er der nøjagtigt 1 mil. Her ligger også Vennergård, der engang ejedes af kong Christian 5.

Vi har drevet et par hundrede stude fra Nørre Vosborg. Dagen er ved at gå på hæld. Herligt at vi snart kan få mad og drikke og finde hvile for natten i studedriverkroen 'Røde Kro', som vi nu ser forude.

I morgen fortsætter rejsen mod syd.

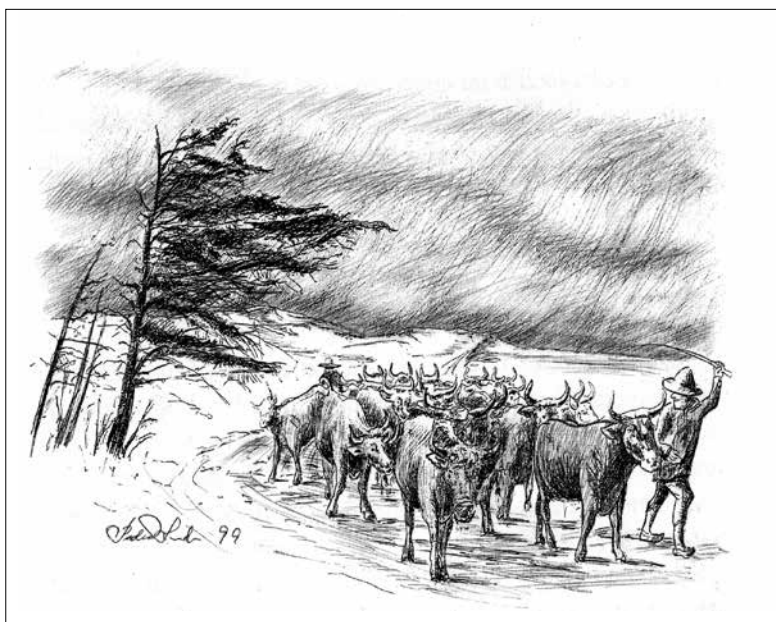
FAKTA OM RØDE KRO

Gården Røde Kro er beskrevet første gang i 1664 som fæstegård under herregården Vennergård.

Den nuværende Røde Kros stuehus er opført 1802-03. De øvrige bygninger er kommet til indtil slutningen af 1880'erne.

Som studedriverkro repræsenterer den i dens originalitet en periode, der grundet studedriften var af stor betydning for landbruget.

I 1992 skænkede den sidste ejer af stedet, Johanne Methea Mortensen, Røde Kro til Velling Sogn med den klausul, at stedet fremdeles skulle fremstå for offentligheden og eftertiden som studedriverkro.

Studedriveren leder sin store flok af sted under mørke vinterskyer og bag forkrøblede og stormomsuste kratbevoksninger. Tegning: Peder Svendsen, 1999.

En lykkelig stranding

»ANNY« strandet ved Fjaltring 1916

Af Jens Erik Villadsen. - Det var den 11. oktober 1916. Der var pålandsvind langs Vestkysten.

Jernskonnerten »Anny« af Terneuzen, 153 nettotons, ført af kaptajn Jan Küipers, var på rejse fra Christiania (Oslo) til West Hartlepool med

props (træstolper til understøtning af minegange).

Kl. ca. 17 meddelte opsynsmanden ved station »Thorsminde«, at en skonnert kom sejlene syd fra forbi Thorsminde. Da det blæste en storm af VNV, ville skibet gå på grund, så-

fremt det ikke vendte kursen om mod sydvest. Skonnerten fortsatte nordover, og da den, efter at have passeret stationen Tuskjær, tog sejlene ned og gik til ankers, gjorde redningsmandskabet på Tuskjær sig klar til aktion. Kl. ca. 18 var red-

ningsholdet klar med 4 vogne med raketapparater og redningsstole, og ligeledes var en af redningsdamperne i Thyborøn klar til bistand.

Først den følgende dag, den 12. oktober ved 9-tiden, begyndte skibet at drive mod land slæbende sine ankre efter sig. Redningsmandskabet gjorde raketapparaterne klar, og man gjorde en enkelt og en dobbelt raket klar til affyring, så snart skibet stødte på grund.

Besætningen kappede ankrene, og skibet drev derefter hurtigt inden for revlen og stod fast ca. 50 m fra land.

Raketapparaterne virkede fint, og besætningen halede hurtigt stjerneblokken med udhælerlinen til sig og gjorde den fast til jerngelænderet på agterdækket. Den tykke trosse halede om bord, og derefter bragte redningsstolen den 5-mands store besætning i land.

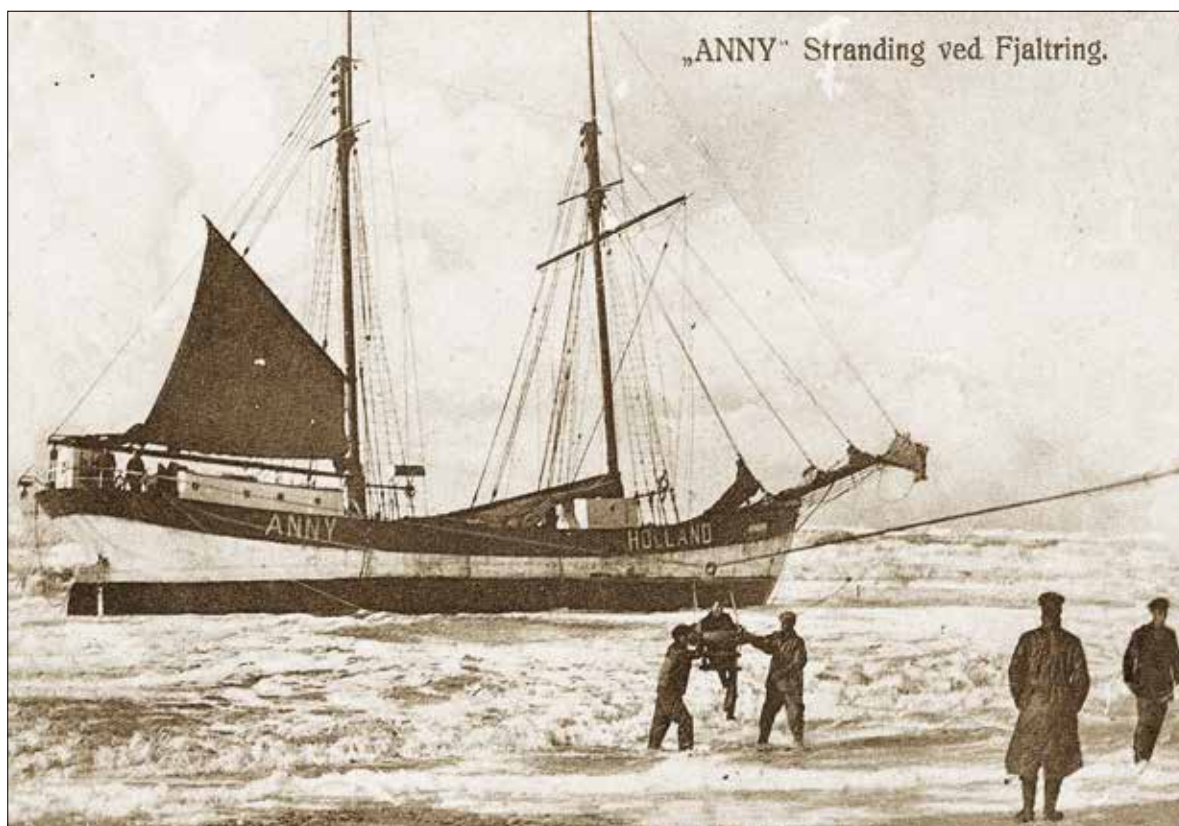
Det lykkelige ved strandingen

Kaptajnen og styrmanden blev efter redningsaktionen indkvarteret hos strandfoged Ole Jespersen. Til denne stranding knytter der sig en speciel lokalhistorie, idet den 24-årige kaptajn Jan Küipers forelskede sig i Kathrine, strandfogedens 22-årige datter.

Brylluppet fandt sted 28. januar 1919. Det var efter svære overvejelser, at Kathrine sagde ja til sin kaptajn, idet Ole Jespersen var enkemand med en stor børneflokk, hvoraf Kathrine var den ældste og derfor den, der var i moderens sted. Kathrine vidste jo nok, at hun skulle følge med i livet på skibet. De fik tre børn fra 1920 til 1924, og børnene var i deres første år med forældrene på skibet. Jan Küipers fik eget skib, »Jutland«, i 1922 og havde base i Lemvig. I 1935 byggede de hus i Fjaltring, og Jan Küipers gik fra borde. I 1940 under 2. verdenskrig rømte skibet til England, men blev skudt i sænk i den engelske kanal i 1944. Efter krigens afslutning drev Jan Küipers rederi fra hjemmet i Fjaltring, og han havde da to skibe. Jan Küipers døde i 1963 og blev begravet på 47-års dagen for sin stranding på »Klitten« i oktober 1916.

Redningsbåden var sidste gang i brug den 19. september 1953, da M/S »Eminence« af Rochester strandede i tæt tåge. Efter ½ døgn kom »Eminence« dog fri ved højvande.

Redningsmandskabet fra Tuskjær Redningsstation i Fjaltring har her med raket skudt en line ud til Jernskonnerten »Anny« af Terneuzen, så man kan bruge redningsstolen til at bjerge mandskabet i land.

Sten til minde om genforeningen

Genforeningsstenen og pladsen på Hvingelvej bliver renoveret inden genafsløringen den 4. juni. (Foto: Annette Holm)

Af Annette Holm. - På den sydlige side af Hvingelvej i Hee står ganske upåagtet en sten til minde om genforeningen for 100 år siden. Den bliver ligesom andre genforeningssten fredet i år, så den bliver bevaret for eftertiden. Det blev genforeningshøjen i Ringkøbing ikke, men den sten, der var overligger på højens dysse, kan stadig ses i Ringkøbing Museums have.

Genforeningsstenen i Hvingel blev rejst af skolekredsen ved Hvingel Skole på initiativ af skolens lærer, Hjalmar Svane, der var sønderjyde. Stenen blev gravet op på bymarken, og fire kraftige heste slæbte den til en lille trekant ved en korsvej, en halv kilometer øst for skolen.

Stenen er rå med inskriptionen »Til minde om Nørre- og Sønderjyllands genforening 1920«. Den blev afsløret den 6. juli 1920, og beboerne i Hvingel værnede om sten og mindplads. Men efterhånden mistede mindestenen sin betydning for den lokale befolkning, og den blev flyttet til sin nuværende plads.

I forbindelse med fredningen af stenen vil Grænsforeningen be-

komme til at betale for renovering af arealet omkring den og opmaling af indskriften, og stenen genafsløres ved en højtidelighed den 4. juni.

Genforeningsstenen i Ringkøbing har ingen indskrift, men den er meget større end den i Hvingel. Knap 3 meter lang, over 1½ meter bred og med en vægt på mindst 6 ton. Den var overligger til dyssen på en kunstige jordhøj, der blev rejst på en trekant ved J. C. Christensens Allés udmundning i Nygade i foråret.

Der blev samlet penge ind, også til en overligger til dyssen, men det kneb at finde en egnet sten. Den første sagde man nej til, men et tilbud fra gårdejer Anders Sand i Muldbjerg blev godkendt. Stenen blev i april 1921 gravet op og transporteret til Ringkøbing, hvor den blev sat på plads, men mindesmærket blev ikke afsløret ved en højtidelighed.

Stenen kom til museet i 1960, da højen blev sløjfet for at give plads til den nye viadukt. Den store kran, »Karen«, der havde løftet motoren ned i værftets nyeste kutter, måtte tilkaldes for at løfte stenen, som derefter blev kørt på museum.

Det er ikke overliggeren til en oldtidshøj, men til genforeningshøjen, der nu kan ses i Ringkøbing Museums have. (Foto: Annette Holm)

Danmarks ældste cykelsti

Af Per Axelsen. - Danmarks ældste cykelsti, og en af de første betalingsveje i Danmark, løber fra Ringkøbing til Søndervig. Stien blev anlagt og taget i brug i 1923.

I tiden lige efter første verdenskrig tog Ringkøbing Turistforening initiativet til at få anlagt en cykelsti langs fjorden, idet den smalle landevej ikke altid var god at cykle på. Cykelstien

blev finansieret ved brugerbetaling, så der blev lavet en bom lige vest for Vonå, hvor en bommand afkrævede 25 øre for voksne og 15 øre for børn. Der var mulighed for at købe et sæsonkort for 2 kr. og et familiekort for 8 kr. Der blev afkrævet bompeng helt frem til 1940.

Laust, som bommanden blev kaldt, var født på Holmsland og

havde gården Bøndergård lidt øst for Kloster, men solgte i 1920 og flyttede til Østre Strandgade i Ringkøbing. Herfra cyklede han hver dag fra påske til oktober ud til bomhuset.

Stien udgår fra Jagtvej, passerer forbi Gammelsogn Kirke og slutter ved rastepladsen før Søndervig. Cykelstien er ca. 9 km lang. På en tilfældig søndag i 1920 passerede

600 cyklister bomhuset. Stien blev etableret for at give det bedre borgerskab mulighed for at cykle fra købstaden og ud til den sunde luft i badebyen.

Cykelstien der forbinder Ringkøbing og Søndervig, med udsigt over Ringkøbing Fjord. (Foto: Erhard Leach).

LEDER • Bent E. Hansen

Historiens mangfoldighed

Redaktør Bent E. Hansen.

Historie kan af mange opfattes som tørre facts, og billedet af den forvirrede og entusiastiske historielærer vinder hurtigt indpas i sindet, når historie som begreb skal defineres. Ham, der mødte op til timerne med lidt uglet, krøllet hår, en skovmandsskjorte, som havde gårsdagens madrester ned ad maven, og kaffeånde, som kunne lugtes i hele klassen. Alt dette var han dog ikke optaget af, og entusiastisk begyndte han at fortælle om beretninger fra 2. verdenskrig, mens eleverne enten livligt fulgte med eller faldt en smule hen.

For det er historie netop også. Historie deler os og samler os. Både med hensyn til interesse, men også i forhold til, hvordan det samler os. Særligt når man som mig er kommet lidt op i årene, betyder historie noget, og det står nu klart, hvordan historie former os alle som mennesker og det samfund, vi er en del af.

Dette er ikke altid tydeligt for den trætte elev bagest i lokalet - ham, der mest af alt er optaget

af, hvilken skjorte han skal have på. Dette ændrer dog ikke på det faktum, at historie også er af stor betydning for ham, hans muligheder og fremfor alt, hvordan han tænker om sin fremtid. Men den fremtid, en elev kan danne sig, afhænger af de muligheder, han/hun kan se. Mulighederne afhænger igen af historien, og hvordan historien har formet den kultur og det samfund, vi alle er en del af. Omvendt er kulturen på et givent historisk tidspunkt også af betydning for det samfund, vi i dag nyder godt af. Modsat historien er kulturen dog ikke statisk og ændrer sig løbende i kraft af historiske begivenheder. For at nuancere dette kan man også dele historie op i forskellige underkategorier, f.eks. politisk historie, økonomisk historie, kunsthistorie etc.

På Hardsyssel Tidende bestræber vi os på at dykke ned i og grave de interessante historier op fra Hardsyssel. De historier, som på den ene eller anden måde har bidraget til udviklingen af netop denne egn, og som måske også har påvirket kulturen i sin helhed - uanset hvor meget eller lidt det måtte være. I denne udgave af avisen kan du således bl.a. læse om Laugesens Have før og nu, om en stranding, som fik en lykkelig slutning, og om drivervejen langs Vestkysten. Du kan også læse om historiske sten, en historisk cykelrute, som har haft betydning for vores egn, og meget andet.

GOD FORNØJELSE

Overblik over lokalhistorien på www.hardsyssel.org

Af Per Axelsen. - På Hardsyssel Historisk Samfunds hjemmeside kan man hurtigt skabe sig et fint overblik over lokalhistorien i det vestjyske område, som tidligere hed Hardsyssel. Her kan man på forsiden gå ind under menupunktet »Museer m.m.« og finde links til lokalhistoriske foreninger og arkiver.

Arbejdet med at indsamle links er endnu ikke endeligt afsluttet - og bliver det sikkert heller ikke, da der løbende sker opdateringer. Arbejdet er både spændende og tidskrævende, da der findes mange fantastisk flotte og interessante hjemmesider, som hurtigt stjæler tid. Der findes naturligvis også foreninger, som kun oplyser hjemsted, og et telefonnummer eller en e-mail adresse.

Formålet med at indsamle links på Historisk Samfunds hjemmeside er, at man - når man i forvejen er inde og surfe lokalhistorie i Hardsyssels område - hurtigt kan komme videre og få stillet sin nysgerrighed for et enkelt lokalområde.

Mange af hjemmesiderne henviser til www.arkiv.dk hvor man blandt andet kan finde mange fine billeder fra de enkelte lokalhistoriske foreninger.

Udgiver:
Hardsyssel
Historisk Samfund
af 1906

Ansvarshavende:
Bent Hansen
Markvænget 6A, 7441 Bording
Tlf.: 3121 2242
Mail: beh51mr@gmail.com

Hjemmeside: www.hardsyssel.org

Redaktion:
Bent Hansen
Per Lunde Lauridsen
Annette Holm
Jon Høgh
Per Axelsen

Layout og prepress:
Erhard Leach

Tryk: Tarm Bogtryk

Daniel og andre menneskeskæbner

»Han tjente lidt til føden ved at gå rundt med sin kramsæk på nakken, hvori han bl.a. havde en margarinekasse af blik med forskellige småting, som han handlede med - snørebånd, sikkerhedsnåle, redekamme og lignende. Han samlede også på ben og klude til videresalg.

Han sad jo til leje på kommunens regning, først i fattighuset i Rindbæk, senere hos private, men han ønskede hele tiden at få sit eget hus. Det fik han så endelig lov til at bygge i kanten af Borgbjerggård mark. Af sikkerhedsmæssige grunde forbød sognerådet ham at sove i det om natten.

Daniel døde i 1922 og blev begravet i Borbjerg Kirkegårds nordøstlige hjørne, hvor andre af hans slægt tidligere havde fundet deres sidste hvilested. Han fik dog aldrig en sten på sin grav - ikke engang »et frønet bræt« som Jens Vejmand«.

Ovenstående er uddrag af en beretning om Daniel Nielsen, der blev født i Trabjerg Fattighus i 1847. Han blev kaldt Daniel Nar. Daniel er en af de mange menneskeskæbner, der omtales i bogen »Fattiggårde og fat-

tighuse i Ringkøbing Amt«. Bogen indeholder faktuelle oplysninger om fattiggårde og fattighuse i det geografiske område, der dækkes af det tidligere amt, og mange gode historier om mennesker, der på den ene eller anden måde har haft tilknytning til stederne.

42 artikler på 280 sider

Bogen om fattiggårde og fattighuse blev udgivet af Hardsyssel Historisk Samfund i 2016. Den indehol-

der 42 artikler fra alle dele af det gamle Ringkøbing Amt, skrevet af personer med tilknytning til især de lokalhistoriske arkiver og foreninger. De mange artikler i bogen fortæller tilsammen om en spændende tid i danmarkshistorien, sat ind i et regionalt og lokalhistorisk perspektiv.

Den direkte anledning til udgivelsen af bogen om fattiggårde og fattighuse var, at foreningen »Lokalarkiverne i Region Midt-Vest« nedlagde sig selv. Samtidig blev det besluttet,

at foreningens formue på 55.000 kr. skulle overdrages til Historisk Samfund for Ringkøbing Amt (den forening, der i dag hedder Hardsyssel Historisk Samfund). Til gengæld forpligtede Historisk Samfund sig til inden for 3-4 år at stå for udgivelsen af en bog om fattiggårde og fattighuse i det gamle Ringkøbing Amt. Denne forpligtelse blev altså udmøntet i 2016. Arbejdet med tilblivelsen af bogen byggede fuldt ud på frivilligt, ulønnet arbejde.

Foto fra bagsiden af bogen viser Daniel Nar foran »Taterhytten« i Borbjerg fra en artikel om fattigvæsenet i Borbjerg Sogn.

Kan stadig købes

»Fattiggårde og fattighuse i Ringkøbing Amt« blev trykt i 1.000 eksemplarer og har siden udgivelsen »solgt godt«. Men der kan stadig købes eksemplarer af bogen. Den koster 75 kr. for medlemmer af Hardsyssel Historisk Samfund og 150 kr. for ikke-medlemmer. Bogen, der er på 280 sider med fast bind og rigt illustreret, kan bestilles ved henvendelse til:

kasserer@historisksamfund.dk
Herefter vil den blive sendt til adressen med en opkrævning på bogens pris, plus 35 kr. i forsendelse.

HARDSYSSELS
DET VILDE VESTJYLLAND

Naturens Rige
på flaske

SKJERN Å
Jægsnaps på egetjød
HARDSYSSELS
DET VILDE VESTJYLLAND

HARDSYSSELS.DK

HUSK:

HARDSYSSEL HISTORISK SAMFUND

holder årsmøde lørdag 14. marts i Laugesens Have
Knivsbækvej 13, Brejning, 6920 Videbæk

SOMMERMØDET 2020:

Søndag 6. september i Handbjerg Hovgaard,
Hovgårdvej 5, 7830 Vinderup, tlf. 61 74 76 43

Foredrag om Christen de Linde og Linde-slægten
ved dr. phil. Esben Graugaard

Klik ind på www.hardsyssel.org her kan du finde flere oplysninger

FASTER
Dit selvstændige pengeinstitut